

HELAL KONSEPTLİ KRUVAZİYER TURİZMİ: ASYA PASİFİK'İN İLK HELAL DOSTU YOLCU GEMİSİ

HALAL CONCEPT CRUISE TOURISM: ASIA PACIFIC'S FIRST HALAL-FRIENDLY CRUISE SHIP

Cemil GÜNDÜZ

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi/Niksar MYO, Otel İşletme Programı

cemil.gunduz@gop.edu.tr

ORCID No: 0000-0002-0222-2497

ÖZET

ABSTRACT

Geliş Tarihi:

29.08.2021

Kabul Tarihi:

16.06.2022

Yayın Tarihi:

30.06.2022

Anahtar Kelimeler

Helal Turizm, Asya, Pasifik, Helal Kruvaziyer, İslami Turizm, Seyahat.

Keywords

Halal Tourism, Asia, Pacific, Halal Cruise, Islamic Tourism, Travel.

Helal turizm, Müslüman turistlerin inançlarına uygun olan ürün ve hizmetlere ulaşabildiği alternatif bir turizm modelidir. Helal turizm yeni bir turizm çeşidi değil, tüm turistik faaliyetlere uygulanabilecek bir bakış açısidir. Helal turizm kavramına konaklama ve yiyecek-içecek sektöründe daha sık rastlanmaktadır. Kruvaziyer turizm alanında helal konseptli hizmet veren işletme sayısı yok denecek kadar azdır. Bu çalışmada Asya Pasifik bölgesinde faaliyet gösteren ilk helal dostu yolcu gemisi hakkında bilgiler verilmiştir. Bu doğrultuda gemide sunulmakta olan helal konseptli ürün ve hizmetler gruplar halinde sunulmuştur. Ayrıca bu çalışmada, dünyanın sayılı helal değerlendirme kuruluşlarından Crescent Rating'ın bu geminin sunduğu ürün ve hizmetlere ilişkin puanlamalarına da yer verilmiştir. Bu çalışmanın temel amacı, yeni bir turizm konsepti olan helal turizmin kruvaziyer gemilerinde nasıl uygulandığını ve değerlendirildiğini bir örnek olay üzerinden açıklamaktır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan örnek olay incelemesi yapılmıştır. Araştırmada örneklem olarak Asya Pasifik bölgesinin ilk helal dostu kruvaziyer gemisi seçilmiştir. Araştırma sonucunda helal konseptli bu gemide altı farklı kategoride hizmet sunulduğu tespit edilmiştir.

Halal tourism is an alternative tourism model where Muslim tourists can access products and services that are suitable for their beliefs. Halal tourism is not a new type of tourism; it is a perspective that can be applied to all touristic activities. The concept of halal tourism is more common in the accommodation and food and beverage sector. In the field of cruise tourism, there are very few businesses that provide halal concept services. In this study, information is given about the first halal-friendly cruise ship in Asia Pacific. In this direction, halal concept products and services offered on board are presented in groups. In addition, in this study, the ratings of Crescent Rating, one of the world's leading halal assessment institutions, regarding the products and services offered on this ship are also included. The main purpose of this study is to explain the application and evaluation process of halal tourism, which is a new concept of tourism, on cruise ships through a case study. In this study, case study, which is one of the qualitative research techniques, was conducted. The first halal-friendly cruise ship of the Asia Pacific region was chosen as the sample in the study. As a result of the research, it has been determined that this halal concept ship offers services in six different categories.

DOI: <https://doi.org/10.30783/nevsosbilen.988344>

Atf/Cite as: Gündüz, C. (2022). Helal Konseptli Kruvaziyer Turizmi: Asya Pasifik'in İlk Helal Dostu Yolcu Gemisi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 12(2), 1212-1219.

Giriş

Helal turizm Müslüman turistlerin İslam dininin emir ve yasaklarına uygun olarak tatil yapmalarına olanak tanıyan bir bakış açısıdır. Helal turizm, dünya çapında çok sayıda ziyaretçi çekmesine rağmen, hem turizm teorisinde hem de uygulamasında nispeten yeni bir kavramdır (Statistical Economic and Social Research and Training Center for Islamic [SESRIC], 2018). Bu nedenle, alanda tanımsal, kavramsal ve pratik zorlukların yaşanması eşi görülmemiş bir durum değildir. İslami turizm, Şeriat Turizmi, Müslüman dostu turizm, Helal misafirperverlik ve Helal dostu seyahat gibi çeşitli terminolojiler ve çağrışımlar literatürde Helal turizm ile birbirinin yerine kullanılmaktadır (Battour, 2019; Boğan ve Saruşık, 2019; El-Gohary, 2016; Vargas- Sánchez & Moral-Moral, 2019). Temelini Kur'an ve sünnetten alan bu konsept son yıllarda bir çok turizm işletmesi tarafından uygulanmaya başlamıştır. Helal konseptin en fazla görüldüğü sektör konaklama olmasına rağmen seyahat işletmeleri de bu konsepti müşterilerine sunmaya başlamışlardır.

Kruvaziyer turizm, tüketicilerin hem seyahat hem de konaklama imkânlarından bir arada faydalanabildiği bir turizm çeşitlidir. Turistler yüzer otel olarak nitelendirilen bu gemilerde günler, hatta aylar süren uzun yolculuklar yapabilmektedirler. Kruvaziyer turizmde tatil sürelerinin uzun bir bölümü gemide geçiyor gibi görünse de, aslında bu turların büyük bir bölümünü kara turları oluşturmaktadır. Uygun limanlarda demir atan bu devasa gemiler liman kentlerinin turizm gelirlerini ciddi anlamda artırmaktadır.

Otel işletmelerinin sunduğu birçok hizmeti verebilen kruvaziyer gemileri, birçok turizm aktivitesini yüzlerce misafirine aynı anda sunabilmektedir. Rekabetin yoğun olarak yaşandığı kruvaziyer sektörde son yıllarda yeni konsept arayışları hız kazanmıştır. Müslüman turistlerin yaşadıkları deneyimler onların satın alma davranışlarını da etkileyeceğinden (Suhartanto vd., 2022) bu alanda hazırlanacak yeni helal konseptler önem taşımaktadır.

Bu çalışma Asya Pasifik bölgesinin ilk helal dostu kruvaziyer konseptini sunan yolcu gemisinin sunmuş olduğu ürün ve hizmetleri incelemektedir. Çalışmanın bulgular kısmında araştırmaya konu olan kruvaziyer şirkettinden elde edilen veriler kategoriler halinde sunulmuştur. Sonuç bölümünde ise bu hizmetlerin helal konseptli konaklama işletmelerinde sunulan helal konseptli hizmetler ile kıyaslanması yapılmıştır. Bu çalışmanın kruvaziyer sektörüne ürün ve hizmet çeşitliliği açısından yeni bir bakış açısı sunması amaçlanmıştır.

Helal Turizm

Din, hem bireyler hem de toplum için insanların tutumları, değerleri ve davranışları üzerinde önemli bir etkiye sahip olan, en yaygın ve etkili sosyal kurumlardan biridir (Mokhlis, 2009). Turizm ve din arasındaki açık ilişki, turizm literatüründe birçok farklı şekilde ele alınmıştır (ör. Zamani Farahani ve Handerson, 2010, Battour ve diğerleri, 2010, Eid ve El-Gohary, 2015, Henderson, 2011, Jafari ve Scott, 2014, Jaelani, 2017). Helal turizm alanında yapılan bu çalışmaların ortak noktası, sosyal bir varlık olan insanın tatil ihtiyacını karşılarken, dini değerlerini de aynı anda yaşayabilmesi üzerinedir. Buradan hareketle helal turizm, bireylerin turistik faaliyetlerini gerçekleştirirken, bazı emir ve yasakları da göz önünde bulundurmasına imkan tanımaktadır. İslam dininde bu emir ve yasakların iki temel kaynağı vardır. Bunlar; Kur'an ve sünnettir. Kur'an, Allah tarafından indirilen ve Müslümanların hayatları boyunca uymaları gereken kuralları içeren kutsal bir kitaptır. Sünnet ise Kur'an ile uyumlu bir şekilde, Hz. Muhammed'in söz ve davranışlarını kapsamaktadır.

Helal turizm yeni bir turizm çeşidi olmayıp, İslam'a aykırı olmayan tüm turizm faaliyetlerine uyarlanabilecek bir felsefedir. Turizm sektörü, hem ekonomik hem de bilimsel açıdan helal turizme artan ilgiyi kabul etmektedir. Bunun en büyük kanıtı ise helal konseptli turizm yatırımlarındaki hızlı artıştır. Helal turizm, İslami öğretilere göre turizm endüstrisinde kullanılmasına veya faaliyete girmesine izin verilen, herhangi bir nesne veya eylem olarak ifade edilebilir (Battour ve İsmail, 2016). Helal turizm, turizm sektörü için yeni bir üründür. Bu niş pazar, helal turizm için büyük bir beklenti sunmaktadır. Dünya Müslüman nüfusu tüm dünyada hızla artmaktadır, bu nedenle, bu güçlü sektöre hitap etmek için helal turizm ürünlerini ve hizmetlerini özelleştirecek şekilde geliştirmeye ihtiyaç vardır (Chandra, 2014). Son yıllarda Türkiye'de bu alanda ortaya konulan akademik çalışmaların amacı da helal alanındaki bu gelişime katkı sunmaktır.

Helal turizm, helal pazarının turizm sektörü içinde büyümesiyle ortaya çıkan yeni olgulardan biridir. Helal, turizm sektörünü zenginleştiren bir konu olduğundan, birçok Müslüman ve gayrimüslim ülke, ihtiyaçları karşılayacak helal temalı ürünleri, tesisleri ve altyapıları sağlayarak, Müslüman turist pazarında aktif olma yarışı içerisinde (Samori vd., 2016). Helal ürün ve hizmetler ilk olarak konaklama sektöründe görülmeye başlamıştır. Bu hizmetler: helal yemek, alkolsüz ortam, kadın-erkek ayrı havuz, odalarda Kur'an ve seccade, kible bilgisi, namaz vakti ve helal etkinlikler gibi İslam dininin emir ve yasaklarına uygun faaliyetlerden oluşmaktadır. Araştırmanın odağı olan kruvaziyer sektöründe ise helal konseptli hizmetler yeni yeni ortaya çıkmaktadır.

Helal Konseptli Kruvaziyer Turizm

Helal kruvaziyer turizmi ile ilgili literatür incelendiğinde bu alanda yok denecek kadar az çalışma olduğu görülmektedir. Bunun sebebinin kruvaziyer sektörünün helal konseptte yakın bir tarihte yönelmesi olarak düşünülmektedir. Helal kruvaziyer turizmde verilen hizmetler, otelcilik endüstrisindeki hizmetlerle benzerlik gösterdiği için bu alanda yapılan tanımlamalarda helal otellerden esinlendiği düşünülmektedir. Nitekim Pektaş (2019) helal kruvaziyer turizminin tanımını yaptığı çalışmasında helal otellerin tanımlamasından yola çıktığını ifade etmiştir. Bu bağlamda helal konseptli kruvaziyeri; temel amacı kruvaziyer seyahati ile turizm faaliyetlerine katılmak olan mütedeyyin turistlerin bu ihtiyaçlarını helal konseptte uygun hale getiren işletmeler olarak tanımlamıştır. Yüzer otel niteliğindeki gemilerde turistlere bir otelde sunulabilen tüm hizmetlerin verilmesi amaçlanmıştır. Buna ek olarak her gün ayrı bir manzara sunması da kruvaziyer gemilerinin tercih edilme nedenleri arasındadır.

Helal turizm son yıllarda hızlı şekilde büyüyen ve çeşitlenen bir pazar halini almıştır. Birçok ülke bu pazarın büyüme potansiyelini fark ederek yatırımlarını bu alana kaydırmaya başlamıştır. Bu pazardaki son eğilimlerden birisi de Müslüman dostu gemi seyahatleridir. Türkiye ve Malezya'nın öncülük ettiği bu alan, birçok gemi şirketinin ilgisini çekmeye başlamıştır. Dünyadaki kruvaziyer gemilerin üçte ikisi ABD'ye aittir (CLIA, 2020). Dolayısıyla rekabet bu bölgedeki şirketler arasında daha şiddetli yaşanmaktadır. Helal konseptli kruvaziyer hizmetinin yoğun rekabetten kaçış için bu şirketler için büyük bir fırsat oluşturması beklenmektedir.

Helal dostu gemilerde; alkol, domuz eti ve kumar gibi İslam dinine uygun olmayan ürün ve hizmetler bulundurulmamalıdır. Ayrıca bu gemilerde bulunan; kadınlara özel spor merkezleri, tek cinsiyetli spa hizmetleri, mescitler ve ibadet mekânları birçok turiste dini değerlerinden vazgeçmeden tatillerini yapabilmeleri için olanaklar sunmaktadır. Bu gemilerde Ramazan ayında sahur ve iftar imkânları da bulunmaktadır. Daha önce bu imkânların tamamına sahip olmasa bile, helal kruvaziyer turizmi kapsamında bir Türk şirketi, Ege Denizi'nde Yunan adalarına helal konseptli turlar düzenlemiştir (Salama, 2015). Aynı zamanda Müslümanlar için aile dostu helal yolculuklar sunan bir Malezya kruvaziyer şirketi de bu alanda çalışmalar yürütmüştür. Ancak bu faaliyetler küresel ölçekte bir etki sağlayamamıştır. Helal kruvaziyer turizmi kapsamında son adım Asya-Pasifik'te faaliyet gösteren bir gemi şirketi tarafından atılmıştır. Uluslararası bir derecelendirme kuruluşu olan Crescent Rating tarafından akredite edilen bu gemi, diğer rakiplerine nazaran helal standartlarına uygun bir hizmet sunmayı ilk kez resmi bir prosedüre bağlamıştır.

Hilal Derecelendirme Sistemi (Crescent Rating)

Crescent Rating, merkezi Singapur'da olan bir helal derecelendirme otoritesidir. Bu kuruluş, Müslüman gezginlerin dünyayı gönül rahatlığı ile keşfetmelerini sağlamak için çeşitli araştırmalar yaparak, onlara doğru bilgiler sunmayı amaçlamaktadır. Şirketin vizyonu, turizm sektöründe en hızlı büyüyen pazarlardan biri olan helal hizmetler konusunda pratik çözümlere liderlik etmek, yenilikler yapmak ve bu segmenti yönlendirmek olarak ifade edilmiştir. Aynı zamanda bu kuruluş; işletmeler için helal konsept çerçevesinde rehberlik hizmetleri de sunmaktadır (Crescent Rating, 2021).

Crescent Rating'ın en önemli hizmetlerinden birisi; helal konseptli hizmet veren turizm işletmelerini belli standartlar çerçevesinde derecelendirmektir. “*Hilal Derecelendirme*“ adı verilen bu sistem, otel işletmelerinin ya da kruvaziyer gemilerin İslami standartlara uygunluğunu puanlayarak, Müslüman turistlere doğru bilgi vermeyi amaçlanmaktadır. Hilal derecelendirme sisteminde otellerin genel helal dostu olma durumu 1 ila 7 arasında derecelendirilmektedir. Bu sistemde; 1 hilal en düşük, 7 hilal ise en yüksek derecelendirmedir. Tablo 1'de Hilal Derecelendirme sistemi hakkında detaylar sunulmuştur.

Tablo 1. Hilal Derecelendirme Sistemi

	Hilal derecelendirme sistemine göre ilk grup 1-3 hilale sahip işletmelerdir. Bu işletmeler Müslüman gezginler için faydalı ve yardımcı olarak kabul edilir. Bu işletmeler namaz vakitleri ve kible yönü gibi bilgilerin yanında, yakınlardaki helal yiyecekler ve ibadet merkezleri hakkında da bilgi sağlayabileceklerdir. İşletmelerin web sitelerinde aksi belirtilmediği sürece, bu işletmelerde helal gıda imkânı bulunmaz.
	İkinci grup 4 hilal derecesine sahip olan işletmelerdir. Bu işletmeler; namaz vakitleri, kible yönü ve yakınlardaki helal restoran ve camiler hakkında bilgi sağlayabilmektedirler. Ayrıca helal kahvaltı veya oda servisi gibi belirli bir seviyede helal gıda hizmetlerine de sahiptirler. Bu gruptaki işletmeler, tesisteki tüm yiyeceklerin helal olduğunu iddia edebilir ancak helal gıda belgelendirme kurumu tarafından bağımsız olarak doğrulanmamış olabilirler.
	Üçüncü grup 5 hilal derecesine sahip işletmelerdir. Bu işletmeler; namaz vakitleri ve kible yönü ile ilgili bilgilerin yanı sıra yakındaki helal yemek ve camiler hakkında da bilgi sağlayabilecektir. Ayrıca 5 hilale sahip olan işletmeler helal sertifikalı bir mutfak veya restorana sahiptirler.
	Son grup ise 6-7 hilal derecesine sahip olan işletmelerdir. Bu işletmeler, sundukları hizmetlerde helal bilinçli bir gezginin ihtiyaçlarının tamamına yakınına karşılatabilecek altyapı ve donanımına sahiptirler. Bu işletmeler, Müslüman gezginler için aile dostu olarak kabul edilirler. Ayrıca tesislerinde İslami esaslara göre hizmet verirler ve sadece helal yiyecek-içecek sunarlar.

Not. Veriler Crescent Rating kurumunun internet sayfasından Ağustos 2021’de elde edilmiştir.

Tablo 1’de görüldüğü gibi helal derecelendirmede İslamiyet’in sembolü olarak kabul edilen hilal kullanılmıştır. Bunun sebebi, Müslümanların dini gün ve gecelerini tespit etmede Hicri takvimi (ay takvimi) kullanıyor olmalarıdır. Günümüzde Müslüman nüfusun yoğun olduğu birçok ülkenin bayrağında da hilal bulunmasının sebebi budur. Araştırmada örnek olay olarak incelenen gemi bu kıstaslara göre derecelendirilmiştir.

Yöntem

Bu çalışma nitel araştırma özelliği taşımaktadır. Nitel araştırmalar gözlem, mülakat ve doküman incelemesi gibi veri toplama yöntemlerinin kullanıldığı çalışmalardır. Bu tür çalışmalarda algılar ve olaylar gerçekçi ve bütüncül bir şekilde ortaya konulur (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 39). Çalışmada nitel araştırma yöntemi olarak örnek olay monografisi (Vaka metodu) uygulanmıştır. Vaka metotları: Temsil etme özelliğine sahip tek bir kişi, kuruluş ya da olayın ele alınarak, detaylı şekilde ortaya konulmasını hedefleyen çalışmalar olarak açıklanabilir (Seyidoğlu, 2009: 30). Bu tür çalışmalarda mevcut durum ya da kurum ile ilgili derinlemesine bilgi edinilebilmektedir.

Bu çalışmada nitel veri toplama tekniklerinden biri olan doküman incelemesi yapılmıştır. Bu nedenle etik kurul izin belgesine ihtiyaç duyulan çalışmalar grubunda yer almamaktadır. Doküman incelemesi bir veri toplama tekniği olmanın yanında aynı zamanda bir analiz yöntemidir (O’Leary, 2017). Doküman incelemesi tekniği, fiziksel kaynakların sınırlarını saptamak, kategorilere ayırmak, araştırma yapmak ve yorumlamak için kullanılan yöntemler olarak tanımlanmaktadır (Payne ve Payne, 2004). Araştırmada örneklem olarak Asya Pasifik bölgesinin ilk helal dostu kruvaziyer gemisi seçilmiştir. Araştırma verileri, ilgili gemi şirketinin pazarlama ve satış bölümü yetkilileriyle yapılan görüşmeler sonucunda çevrimiçi olarak temin edilmiştir. Daha sonra bu veriler kategorize edilerek, Crescent Rating standartlarına göre ayrı ayrı değerlendirilmiştir. Sonuç kısmında ise elde edilen bulgular ışığında yeni bir konsept olan helal kruvaziyer turizminin mevcut potansiyeli ve geliştirilebilecek yönleri ile ilgili değerlendirmelere yer verilmiştir.

Bulgular

Araştırmanın bu bölümünde Asya Pasifik bölgesinin uluslararası bir kuruluş tarafından derecelendirilen ilk helal dostu kruvaziyer gemisi ele alınmıştır. Çalışmanın yöntem kısmında belirtildiği gibi alanında ilk olma özelliğini taşıyan bu gemide sunulan helal konseptli ürün ve hizmetler Crescent Rating standartlarına göre değerlendirilmiştir.

Bilindiği gibi kruvaziyer gemileri bir otelin sunduğu tüm hizmetleri sunabilen, yüzlerce kişinin bir arada konaklayabileceği, dünya denizlerinde seyahat edebilme kabiliyetine sahip deniz araçlarıdır. Kruvaziyer turizm dünyada hızlı bir şekilde gelişim göstermiştir 20. yüzyılın ilk yarısında yaygınlaşmaya başlayan bu yolcu gemilerine olan talep gün geçtikçe artmaktadır. Bunun sonucunda kruvaziyer turların içeriği de müşteri istek ve alışkanlıklarına göre şekillendirilmeye başlamıştır. Helal konseptli kruvaziyer gemileri son yıllarda Müslüman turistlerin dini değerlerinden uzaklaşmadan tatillerini yapabilmelerini sağlayan özel bir konsept sunmaktadır. Dünyada helal kruvaziyer turizm konsepti gelişim aşamasındadır. Asya Pasifik'te bu alandaki ilk örneklerden birisi bu çalışma kapsamında incelenmiştir. Aşağıda bu gemide bulunan helal konseptli ürün ve hizmetler 6 başlık halinde Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2: Kruvaziyer Gemide Sunulan Helal Konseptli Ürün ve Hizmetler

➤ Helal Mutfak
Asya Pasifik bölgesinde faaliyet gösteren bu gemi helal sertifikalı mutfağı nedeniyle son birkaç yıldır bölgedeki Müslümanlar için tercih sebebi olmuştur. Gemi, Müslüman dostu sertifika ve derecelendirme olarak bunu bir adım öteye taşımıştır. Merkezi Singapur'da bulunan Global Helal Danışmanlık Şirketi bu gemiyi Asya Pasifik'in İlk Helal Dostu Yolcu Gemisi yapmak için danışmanlık hizmeti vermiştir. İslam dininde helal ve haramlar kutsal kitap Kur'an ı Kerim'de açıkça belirtilmiştir. Helal konsepti bu gemide sunulan yiyecek ve içecekler Kur'an'da haram sayılan; kan, domuz eti ve Allah'tan başkası adına kesilmiş hayvanların etlerinden üretilmemektedir. Ayrıca alkol ve türevlerinin yiyecek ve içeceklerin hazırlanmasında kullanılmadığı tespit edilmiştir.
➤ Ramazan Ayı Hizmetleri
Gemide Müslüman turistler için Ramazan ayı boyunca iftar ve sahur menüleri sunulduğu ifade edilmektedir. Bu gemide İslami Kurumlar Örgütü (OIC) ve İslam Ülkeleri İçin Standartlar ve Metroloji Enstitüsü (SMIC) standartlarına göre sertifikalı özel bir helal büfe bölümü bulunmaktadır. Ayrıca Müslüman konuklar için geminin güvertesinde zahmetsizce yemek yiyecekleri helal temalı bir restoran bulunmaktadır. Ayrıca konuklar tatilleri boyunca helal oda servisi talep edilebilmektedir. Son olarak, Ramazan ayında Müslümanların farz ve sünnet ibadetlerini yerine getirebilmeleri için ibadethane ve teravih hizmetleri de verilmektedir. Böylece Ramazan ayında da turistlerin tatil yapmasına olanak sağlanmaktadır.
➤ İbadet Olanakları
Müslümanların helal standartlı testleri tercih etmelerinin en büyük sebebi tatillere esnasında ibadetlerinden de geri kalmamaktır. Bu sebeple araştırmaya konu olan helal dostu gemide Müslüman misafirlerin ibadetlerinde kolaylık sağlamak için odalarında seccadeler ve gemide özel mescitler bulunduğu belirtilmiştir. Müslüman turistlerin talep etmesi halinde onlara kible pusulası da temin edilmektedir. Ayrıca Müslüman misafirlere Müslümanların kutsal kitabı olan Kur'an-ı Kerim de temin edilmektedir. Ayrıca bu gemide seyahat eden Müslüman turistler için bölgesel namaz vakitleri hakkında bilgilendirme, ibadet ekipmanları ve dini etkinlikler planlanmaktadır.
➤ İslam'a Uygun Etkinlikler
Gemide Müslüman turistlerin katılım gösterebileceği sportif ve sanatsal etkinlikler de planlanmıştır. Konuklar, gemide bulunan jakuzi, yüzme havuzu, tiyatro, su kaydıracağı, spor salonu ve yürüyüş rotalarından faydalanabilmektedir. Ayrıca önceden belirlenen zaman dilimlerinde jakuzi ve yüzme havuzlarından yalnızca erkeklerle özel ya da yalnızca kadınlara özel saatlerde hizmet alabilmektedirler. Aile havuzları ve spa hizmetleri de bu kapsamda verilen hizmetlerdendir.
➤ Kadın Misafirler İçin Özel Hizmetler
Asya Pasifik Bölgesi'nin derecelendirilmiş ilk helal dostu Cruise gemisinde kadın misafirler için İslami ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla yalnızca kadınlara özel hizmetlerin küratörlüğünü yapmak için çalışmalar da yapılmıştır. Örneğin, Müslüman bir kadın turist sağlık hizmetlerini kadın bir doktordan ya da hemşireden talep edebilmektedir. Ayrıca spa ve terapi hizmetlerini de hemcinslerinden alma imkanı sunulmaktadır. Yüzme havuzları ve spor merkezleri de tamamen mahrem hale getirilmiş olup, bayanlara özel hizmet sunulabilmektedir. Böylelikle İslam dininin emir ve yasakları doğrultusunda her türlü tatil imkânından Müslüman turistlerin faydalanması amaçlanmıştır.
➤ Çocuklara Özel Hizmetler
Helal konseptli hizmet sunan bu gemide çocuklu aileler için de çeşitli hizmetler olduğu tespit edilmiştir. Müslüman ailelerin çocukları, İslami konsept üzerine profesyonel olarak eğitilmiş personelin gözetiminde, çocuk bakımı ve çocuk kulüpleri gibi farklı etkinliklere katılım sağlayabilmektedirler. Böylece Müslüman ailelerin ibadet saatlerinde ve diğer aktivitelere katılımlarında kendilerine zaman ayırmalarına olanak sağlanmıştır.

Sonuç

Araştırmadan elde edilen bulgular incelendiğinde, örnek olay incelemesinde ele alınan gemideki hizmetlerin altı başlık altında toplandığı görülmektedir. Bu hizmetler; helal mutfak, ramazan ayı hizmetleri, gemide ibadet olanakları, İslam'a uygun sosyal etkinlikler, kadın misafirler için özel hizmetler ve çocuklara yönelik hizmetlerdir.

Araştırmanın literatür kısmında belirtildiği gibi Crescent Rating sistemi, gemi yolculuğunun genel helal dostu olma durumunu 1 ile 7 arasında derecelendirmektedir. 1 Hilal en düşük ve 7 hilal en yüksek dereceyi temsil etmektedir. Yolcu gemisinde Müslümanlar için mevcut olan imkânlarla dayanarak, Crescent Rating şirketi bu gemiye 7 üzerinden 5 Hilal Derecesi vererek, ona derecelendirme alan ilk yolcu gemisi olma unvanını kazandırmıştır. Crescentrating CEO'su Bahardeen (2021) yaptığı açıklamada, "Geçmişte gemi turu segmenti tarafından helal gıda sağlamak için bazı çabalar olsa da, bu şirket Müslüman turistlerin kruvaziyer sektöründe kendilerini kapsayıcı hissetmelerini sağlamak için daha bütünsel bir bakış atmıştır" ifadesini kullanmıştır. Buradan da anlaşılacağı gibi helal konusunda daha önce de bazı çalışmalar yapılmış olmasına rağmen bu ölçekte kapsayıcı bir adım atılamamıştır. Araştırmada ele alınan şirket bu yönü ile helal kruvaziyer turizmi alanında öncü olma özelliği taşımaktadır.

Dünya Helal Birliği'nin yayınladığı helal otel standartları ile kıyaslandığında ise bu gemide sunulan helal dostu hizmetlerin henüz başlangıç seviyesinde olduğu görülmektedir. Ancak bu geminin helal turizm alanında bir ilk olduğu düşünülürse, bu hizmetlerin diğer şirketler için iyi bir örnek teşkil edeceği düşünülmektedir.

İslam Ülkeleri için Standartlar ve Metroloji Enstitüsü (SMIIC)'in OIC/SMIIC 9 (2019) Helal Turizm Hizmetleri Genel Gereklilikler Standardı'na göre helal dostu konaklama işletmeleri 3 grupta incelenmektedir. Bunlar:

- Kategori A: Helal Turizm Gelişmiş Ölçekli Hizmetlere Sahip Konaklama Tesisleri
- Kategori B: Orta Ölçekli Helal Turizm Hizmetlerine Sahip Konaklama Tesisleri
- Kategori C: Helal Turizm Temel Ölçekli Hizmetleri Olan Konaklama Tesisleridir.

Araştırmaya konu olan kruvaziyer geminin sunduğu hizmetler incelendiğinde bu geminin SMIIC standartlarına göre "Kategori C" yani Helal Turizm Temel Ölçekli Hizmetleri Olan Konaklama Tesisleri kategorisine tekabül ettiği görülmektedir.

Öneriler

Bu çalışma helal konseptli kruvaziyer gemiler ile ilgili yapılan ilk çalışmalardan biridir. Pandemi şartlarından dolayı yüz yüze görüşme yapılamadığından veriler online ortamda temin edilmiştir. Bu alanda yapılacak diğer çalışmalarda araştırmacılar yüz yüze mülakat tekniğini uygularlarsa derinlemesine bilgi edinmek açısından daha yararlı olacağı düşünülmektedir. Ayrıca helal konseptli oteller ile kruvaziyer gemiler arasında karşılaştırmalı çalışmalar yapılmasının faydalı olabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Bahardeen, F., (2021), *First Halal Cruise Ship*, <https://en.shafaqna.com/186573/asias-first-halal-friendly-cruise-set-for-seacation-in-singapore/>
- Battour, M. M., Ismail, M. N. ve Battor, M. (2010). Toward a halal tourism market. *Tourism Analysis*, 15(4), 461-470.
- Battour, M. M., Battor, M. M., & Ismail, M. (2012). The mediating role of tourist satisfaction: A study of Muslim tourists in Malaysia. *Journal of Travel and Tourism Marketing*, 29(3), 279–297. <https://doi.org/10.1080/10548408.2012>.
- Battour, M. ve Ismail, M. N. (2016). Halal Tourism: Concepts, Practises, Challenges And Future. *Tourism Management Perspectives*, 19, 150-154.
- Boğan, E., & Saruışık, M. (2019). Halal tourism: conceptual and practical challenges. *Journal of Islamic Marketing*, 10(1), 87–96. <https://doi.org/10.1108/JIMA-06-2017-0066>
- CLIA, (2020) *2020 Raporu*. <https://cruising.org/en-gb/about-the-industry/about-clia>
- Crescent Rating. (2021). *Key Faith Based Needs For Muslims Travellers*. <https://www.crescentrating.com/halal-muslim-travel-market-reports.html>

- Chandra, G. R. (2014). Halal Tourism; a New Goldmine For Tourism. *International Journal of Business Management & Research*, 4(6), 45-62.
- Eid, R. ve El-Gohary, H. (2015). Muslim Tourist Perceived Value in The Hospitality and Tourism Industry. *Journal of Travel Research*, 54(6), 774-787.
- Henderson, J. C. (2011). Religious Tourism and Its Management: The Hajj in Saudi Arabia. *International Journal of Tourism Research*, 13(6), 541-552.
- Jaelani, A. (2017). Halal Tourism Industry in Indonesia: Potential and Prospects. *International Review of Management and Marketing*, 7(3).
- Jafari, J. ve Scott, N. (2014). Muslim World and Its Tourisms. *Annals of Tourism Research*, 44, 1-19.
- Mokhlis, S. (2009). Relevancy and Measurement of Religiosity in Consumer Behavior Research. *International Business Research*, 2(3), 75-84.
- O'Leary, Z. (2017). *The Essential Guide to Doing Your Research Project*. Sage.
- Payne, G. ve Payne, J. (2004). *Key Concepts in Social Research*. Sage.
- Pektaş, K. (2019). *Helal Turizm'de Yeni Bir Kavram: Helal Kruvaziyer*. Halal Tourism Congress Proceedings Books, 103.
- Salama, (2015), *Turkey Launches First "Halal Cruise" Halal Focus*. <http://halalfocus.net/turkey-launches-first-halal-cruise/>
- Samori, Z., Salleh, N. Z. M. ve Khalid, M. M. (2016). Current Trends On Halal Tourism: Cases On Selected Asian Countries. *Tourism Management Perspectives*, 19, 131-136.
- Seyidoğlu, H. (2009). *Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı*. İstanbul: Güzem Can Yayınları.
- Suhartanto, D., Dean, D., Wibisono, N., Lu, C. Y., & Amin, H. (2022). Millennial loyalty in Halal tourism: a destination-based analysis. *Current Issues in Tourism*, 25(9), 1467-1480.
- Statistical Economic and Social Research and Training Centre for Islamic, & (SESRIC). (2018). OIC Economic Outlook (2018) Challenges and Opportunities towards Achieving the OIC-2025. Organisation Of Islamic Cooperation. www.idi.org.il
- SMIIC, (2021). *Helal Standartları*. <https://www.smiic.org/en/standards>
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zamani-Farahani, H. ve Henderson, J. C. (2010). Islamic Tourism and Managing Tourism Development In Islamic Societies: The Cases of Iran And Saudi Arabia. *International Journal of Tourism Research*, 12(1), 79-89.

EXTENDED SUMMARY

Halal tourism is a perspective that allows Muslim tourists to have a holiday in accordance with the orders and prohibitions of the religion of Islam. This concept, which is based on the Qur'an and the Sunnah, has started to be applied by many tourism enterprises in recent years. Although accommodation is the sector where the halal concept is seen the most, travel companies have also started to offer this concept to their customers.

Cruise tourism is a type of tourism where consumers can benefit from both travel and accommodation opportunities. Tourists can make long journeys lasting days or even months on these ships, which are described as floating hotels. Although it seems that a long part of the vacation time in cruise tourism is spent on the ship, in fact, land tours constitute a large part of these tours. These gigantic ships anchoring in suitable ports significantly increase the tourism revenues of port cities.

Cruise ships, which can provide many services offered by hotel businesses, can offer many tourism activities to hundreds of guests at the same time. In the cruise industry, where competition is intense, the search for new concepts has accelerated in recent years. One of the newest of these concepts consists of halal-themed services.

This study examines the products and services offered by the cruise ship, which introduced the Asia Pacific region's first halal friendly cruise concept. In the findings part of the study, the data obtained from the cruise company, which is the subject of the research, are presented in categories. In the conclusion part, these services are compared with the halal concept services offered in halal concept accommodation establishments. The aim of this study is to present a new perspective to the cruise industry in terms of product and service diversity.

Halal tourism is a perspective that allows Muslim tourists to have a holiday in accordance with the orders and prohibitions of the religion of Islam. This concept, which is based on the Qur'an and the Sunnah, has started to be applied by many tourism enterprises in recent years. Although accommodation is the sector where the halal concept is seen the most, travel companies have also started to offer this concept to their customers.

Cruise tourism is a type of tourism where consumers can benefit from both travel and accommodation opportunities. Tourists can make long journeys lasting days or even months on these ships, which are described as floating hotels. Although it seems that a long part of the vacation time in cruise tourism is spent on the ship, in fact, land tours constitute a large part of these tours. These gigantic ships anchoring in suitable ports significantly increase the tourism revenues of port cities.

Cruise ships, which can provide many services offered by hotel businesses, can offer many tourism activities to hundreds of guests at the same time. In the cruise industry, where competition is intense, the search for new concepts has accelerated in recent years. One of the newest of these concepts consists of halal-themed services.

When the findings obtained from the research are examined, it is seen that the services on the ship discussed in the case study are grouped under six headings. These services are; halal cuisine, Ramadan services, worship facilities on board, social activities in accordance with Islam, special services for female guests and services for children.

As stated in the literature part of the research, the Crescent Rating system rates the overall halal friendliness of the cruise on a scale of 1 to 7. 1 crescent represents the lowest degree and 7 crescent represents the highest degree. Based on the facilities available to Muslims on board the cruise ship, Crescent Rating has awarded this ship a Crescent Rating of 5 out of 7, making it the first cruise ship to receive a rating. "While there have been some efforts in the past to provide halal food by the cruise segment, this company has taken a more holistic view to make Muslim tourists feel inclusive in the cruise industry," Crescentrating CEO Bahardeen (2021) said in a statement. As it can be understood from here, although some studies have been done on halal before, an inclusive step has not been taken on this scale. With this aspect, the company considered in the research is a pioneer in the field of halal cruise tourism.

When compared to the halal hotel standards published by the World Halal Association, it is seen that the halal friendly services offered on this ship are at the beginning level. However, considering that this ship is a first in the field of halal tourism, it is thought that these services will set a good example for other companies.

When the services provided by the cruise ship, which is the subject of the research, are examined, it is seen that this ship corresponds to the category of "Category C", that is, Accommodation Facilities with Basic Scale Services of Halal Tourism, according to SMIIIC standards.